

Рубрика «Перекладознавство»

УДК 81'25:811

М. Рудіна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри англійської філології і перекладу

Національного авіаційного університету

О. Шванова

викладач кафедри англійської філології і перекладу

Національного авіаційного університету

ПЕРЕКЛАД АНГЛОМОВНОГО ВАРІАНТУ МІЖНАРОДНОГО
ДОКУМЕНТУ “DIRECTIVE 2009/28/EC OF THE EUROPEAN
PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL OF 23 APRIL 2009 ON THE
PROMOTION OF THE USE OF ENERGY FROM RENEWABLE SOURCES”
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ЯК НАВЧАЛЬНИЙ РЕСУРС ЛІТНЬОЇ
ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Загальновідомо, що підготовка фахівців з перекладу передбачає здобуття студентами комплексу навиків і компетенцій академічного, професійного, соціально-особистісного характеру. Згідно з навчальним планом студенти другого курсу, що здобувають освітньо-кваліфікаційний ступінь «бакалавр» 035.04 «Германські мови та література (переклад включно)» в Гуманітарному інституті Національного авіаційного університету, мають пройти фахову ознайомлювальну практику в літній період. Здобувши базові знання із основних предметів, як от: «практика усного та писемного мовлення (англійська мова)», «практична граматики англійської мови», «практична фонетика англійської мови», а також опанувавши теоретично-практичні курси із дисциплін: «порівняльна лексикологія англійської та української мов», «основи наукової

діяльності» та «вступ до перекладознавства», студенти отримують індивідуальні завдання, які виконуються протягом двох тижнів.

Індивідуальне завдання для студента на практиці передбачає переклад тексту офіційно-ділового стилю громадсько-політичної тематики (або тематики, яка вивчалась протягом двох навчальних курсів), мовою оригіналу обсягом 20 000 знаків (без пробілів). Матеріалом для індивідуального завдання, як правило, обираються статті з періодики англійською мовою, зокрема популярних англійських видань “The Times”, “The Guardian”, “News Week”, “The Day”, “Kyiv Post”, а також міжнародні документи, дипломатична кореспонденція тощо. У ході виконання індивідуального завдання студенти подають власний переклад керівнику практики для перевірки, обговорення й аналізу. Завершуючи практику, студенти захищають роботу, отримані результати подають у звіті.

Ми виходимо з того, що виконання індивідуального завдання в ході літньої практики має становити для студента інтерес з багатьох точок зору: цікавий зміст документу, можливість перевірити здобуті навички й уміння з перекладу, мотивація до майбутньої професійної діяльності. Отже, актуальним для викладача, як керівника студентської практики, вважаємо методично виважений підбір документів для перекладу. Зазначимо, що пропонувати слід актуальні матеріали, враховуючи весь комплекс особливостей їх перекладу та загальну відповідність діловому дискурсу.

Проілюструємо такий підхід, зупинившись на особливостях перекладу міжнародного документу “Directive 2009/28/EC of the European parliament and of the council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources” та українській редакції угоди «Директива Європейського парламенту та Ради 2009/28/ЄС про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел», що були обрані об’єктом перекладу й аналізу в рамках фахової ознайомлювальної практики. Офіційний текст документу англійською мовою знаходиться у вільному доступі: розміщений на сайті EUR-Lex.europa.eu [1]. Українська

редакція документу розміщена на електронній сторінці Офіційного вісника Європейського Союзу [2]. Оскільки міжнародний документ уже був перекладений і його текст доступний для широкого загалу, то студенти мають можливість зіставити, проаналізувати, порівняти власний переклад із офіційним варіантом документу українською мовою.

Актуальність вибору для перекладу студентами саме такого роду документів зумовлена, на нашу думку, як розширенням міжнародних дипломатичних і економічних відносин нашої країни із країнами Європейського Союзу та збільшенням обсягів міжнародної документації, так і зростанням потреби адекватного перекладу різного роду документів міжнародного права, що посилює необхідність якісної підготовки перекладачів-фахівців у цій сфері.

Наукові розвідки відомих мовознавців і лінгвістів щодо перекладу міжнародних документів підтверджують актуальність означеної проблеми. Важливість і особливості перекладу документів міжнародного ділового дискурсу висвітлено в працях І.І. Борисенко, О.Р. Зарума-Панських, В.В. Калюжної, О.В. Коновченка, В.М. Крупнова, С.Є. Максимова та ін. [3; 4; 5]. Так, В.Ю. Кизим і І.А. Рудь вивчали стилістичні особливості перекладу англomовних міжнародних юридичних документів, Н.Є. Кащишин і О.В. Лось досліджували генезу та функціонування терміносистеми англomовного дипломатичного дискурсу, а також особливості перекладу термінів у документах міжнародного права, О.В. Васильченко вивчала зовнішньоекономічні договори в англomовному діловому дискурсі, Л.О. Ярова аналізувала особливості перекладу скорочень у міжнародних конвенціях і деклараціях. Проте науковий доробок у галузі перекладу міжнародних договорів і угод практично не торкається вузькоспеціального дискурсу, оскільки особливості перекладу текстів у галузі енергоефективності залишаються малодослідженими в публікаціях із перекладознавства, що також посилює актуальність проблеми.

Мета статті полягає у виявленні граматичних і лексичних особливостей дипломатичного дискурсу та позначенні труднощів, з якими зіткнулися студенти як майбутні фахівці з перекладу, працюючи над відтворенням англомовного варіанту документу “Directive 2009/28/EC of the European parliament and of the council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources” українською мовою. Завдання – віднайти способи подолання труднощів перекладу означеного документу.

Насамперед охарактеризуємо термін «директива», тлумачення якого представлено в «Українському юридичному термінологічному словнику» та “Legal Dictionary”. Директива – 1) розпорядження, керівна вказівка, настанова, що її дає вищестоящий орган нижчестоящим. Таке розпорядження, вказівку може давати й керівник своїм підлеглим; 2) юридично обов’язковий акт, прийнятий компетентним органом ЄС, який належить до вторинного законодавства ЄС і є обов’язковим для кожної держави-члена ЄС, якій він адресований, щодо результату, який має бути досягнутий, однак залишає національним органам влади вибір форм та методів імплементації (Наказ від 04.10.2004 р. №578 “Про затвердження Методичних рекомендацій щодо приведення положень проектів нормативно-правових актів з питань прямого оподаткування у відповідність до законодавства Європейського Союзу та вимог положень угод ГАТТ-СОТ”) [6].

Directive – a legislative Act of the European Union produced by the Council of the European Union and the Commission of the European Union. It directs member states to produce a certain effect within a certain time. This achieves the Community goal while respecting national differences. The member state need not legislate if it can achieve the same result by administrative measures. Failure to comply can result in action before the Court of Justice of the European Union [7].

Як бачимо, наведені тлумачення не подають жорсткої регламентації такого документу, як директива, що посилює відповідальність перекладача

як учасника дипломатичного дискурсу за відтворення його змісту іншою мовою. Міжнародний документ “Directive 2009/28/EC of the European parliament and of the council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources” складається з 97 пунктів, 29 статей та 7 додатків. Окрім англomовної версії документу на офіційному сайті права Європейського Союзу його текст подано ще 23 офіційними мовами. Зазначена Директива, як різновид законодавчого акту ЄС, визначає рамки, у межах яких усі члени Співтовариства мають розробити національний план дій про збільшення використання енергії, виробленої із відновлюваних джерел, що має відповідати нормам використання та вироблення енергії Європейського Союзу.

Характеризуючи текст Директиви англійською мовою, що для нас із перекладацької точки зору є вихідним, визначимо такі граматичні особливості. Найперше, це велика кількість складнопідрядних речень, що є ознакою фахових текстів (“*When favouring the development of the market for renewable energy sources, it is necessary to take into account the positive impact on regional and local development opportunities, export prospects, social cohesion and employment opportunities, in particular as concerns SMEs and independent energy producers*” [1].); більша частотність уживання форм пасивного стану аніж активного (“*The opportunities for establishing economic growth through innovation and a sustainable competitive energy policy have been recognised*” [1].); значна кількість дієприкметникових зворотів (“*The move towards decentralised energy production has many benefits, including the utilisation of local energy sources, increased local security of energy supply, shorter transport distances and reduced energy transmission losses*” [1].); наявність інфінітивних конструкцій (“*It will be incumbent upon Member States to make significant improvements in energy efficiency in all sectors in order more easily to achieve their targets for energy from renewable sources*” [1].); уживання герундія (“*acting in accordance with the procedure laid down laid down in the Article 251 of the Treaty*” [1].); часті

прийменниково-іменникові конструкції (*“It also stated that further assessment should be made of the environmental and social consequences of the production and consumption of biofuels” [1]*); повторювані анафоричні конструкції (*“Having regard to the proposal from the Commission”, having regard to the opinion of the European Economic and Social Committee”, having regard to the opinion of the Committee of the Regions” [1]*).

Лексичні особливості зумовлені специфікою вживання загальних слів у тексті директиви (*“opinion”[1]* – «висновок» [2], *“package of measures”[1]* – «комплекс заходів» [2], *“Community”[1]* – «Співтовариство» [2]), великою кількістю фахової термінології (*“renewable sources”, “greenhouse gas emissions, “ energy consumption” [1]*), абревіатур (*EEA, SME, GDP, MS [1]*), термінів-неологізмів *“biofuels”, “biomass”, “solar plan” [1]*.

Виявлення зазначених особливостей було важливим для організації фахової ознайомлювальної практики студентів, адже працюючи над перекладом міжнародного документу, вони розвивали вміння аналізувати граматичну будову вихідного тексту, розпізнавати його граматичні, лексичні, жанрово стилістичні особливості, вчилися конструювати речення цільовою мовою, застосовуючи відповідні трансформації для досягнення адекватного перекладу. До того ж такий вид діяльності потребував роботи з навчальною, довідковою, науковою літературою, спеціалізованими й електронними словниками, іншими джерелами інформації. Безумовно, нерідко з метою ознайомлення із загальною інформацією вихідного тексту студенти використовували й системи машинного перекладу Google і Pragma. Цю ситуацію важливо використати з навчальною метою: показати студентам при обговоренні, що машинні переклади неповноцінні, бо потребують суттєвого доопрацювання через велику кількість граматичних і лексичних помилок. Під час консультацій важливо обговорити спірні й складновідтворювані з точки зору перекладу позиції, наявні неточності й формальні помилки та віднайти способи їх подолання.

Безсумнівно, що точність, правильність, грамотність перекладу ділового дискурсу значною мірою залежить від розуміння перекладачем граматичної форми, синтаксичної конструкції та структури речення. Аналізуючи український переклад Директиви, звертаємо увагу на основні граматичні трансформації, використані з метою досягнення адекватності перекладу. За класифікацію В.І. Карабана, маємо п'ять основних видів граматичних трансформацій: перmutація (перестановка), субституція (заміна), додавання, вилучення та комплексна трансформація [8, с. 18]. На основі зіставного аналізу виявляємо, що в перекладі цільовою мовою граматична трансформація додавання є найпродуктивнішою. Це підтверджує й той факт, що обсяг українського тексту значно перевищує відповідний англійський варіант. Унаслідок трансформації додавання в перекладі кількість слів, словоформ, членів речення є значно більшою, аніж в оригіналі, що й підтверджують наведені приклади:

*“Such decentralisation also fosters **community development and cohesion** by providing income sources and creating jobs locally”*[1]. – «Ця децентралізація сприяє також розвитку органів місцевого самоврядування та спрацьованості в межах цих органів, шляхом нових джерел доходів та створення робочих місць на місцевому рівні»[2].

*“...the target will in fact be met through a combination of domestic production and **imports**”* [1]. – «...досягне цієї мети шляхом поєднання внутрішнього виробництва та імпорту енергоресурсів» [2].

*“The **improvement of energy efficiency** is a key objective of the Community”* [1]. – «Підвищення рівня енергоефективності є основним завданням Співтовариства» [2].

*“...establishing a framework for the setting of **ecodesign requirements for energy-using products**”* [1]. – «запровадження рамок для встановлення вимог в галузі екоконцепції, що застосовуються до продуктів, виробництво яких потребує енергетичних ресурсів» [2].

Наступні приклади ілюструють трансформацію заміни, унаслідок якої при перекладі змінюються граматичні ознаки слів, а саме категорія числа:

*“the renewable energy **potential**”*[1] – «**можливості** розвитку енергії, що видобувається з відновлюваних джерел » [2]

*“reducing dependence on imported **fossil fuels**”*[1] – «зменшити залежність від імпортованого **викопного палива** » [2]

*“Member States with low **endowments** of the relevant resources will easily be able to obtain biofuels from elsewhere”*[1] – «держави-члени, що мають низький рівень **забезпечення** ресурсами цього типу зможуть легко скористатися біопаливом з інших країн» [2].

*“Member States have different renewable energy **potentials**”*[1] – «Держави-члени мають різний **потенціал** в галузі відновлюваної енергії» [2].

Іноді при відтворенні одна частина мови трансформується в іншу:

*“the development of energy from renewable sources should be closely linked to **increased energy efficiency**”*[1] – «належить встановити тісний зв'язок між розвитком енергії, видобутої з відновлюваних джерел та **підвищенням енергоефективності**» [2].

*“Action Plan for Energy Efficiency: **Realising** the Potential”*[1] – «План дій для енергоефективності: **реалізувати** потенціал» [2].

У процесі перекладу відтворення граматичних особливостей тексту завжди пов'язане із лексичним аспектом, отже для адекватного перекладу (а також із навчальною метою) і відтворення особливостей ділового дискурсу важливо не лише вказати на такий взаємозв'язок студентам, але й сприяти розумінню цих аспектів та особливостей. Коли йдеться про лексичний аспект перекладу Директиви, звертаємо увагу студентів на особливості перекладу термінології, аббревіатур, назв установ і організацій, загальноживаної лексики, що набуває спеціального значення. Так, після назви Директиви в заголовку в дужках у вихідному тексті маємо

аббревіатуру *EEA*. Як відомо, значна кількість аббревіатур та скорочень у науково-технічній літературі є омонімічною, тобто форми аббревіатури чи скорочення є тотожними, але при цьому мають відмінні значення у різних галузях. Нерідко перекладацькі помилки є наслідком неправильного вибору значення аббревіатури. Наприклад, аббревіатура *EEA* має два значення, що вживаються в різних галузях: 1). *EEA* – European Economic Area, a free-trade zone created in 1994, composed of the states of the European Union together with Iceland, Norway, and Liechtenstein; *EEA* – Європейська економічна зона [9]; 2). *EEA* – European Environment Agency – Європейське агентство з довкілля [9].

В українському варіанті документу знаходимо відповідник *ЄЕП* (*Європейський економічний простір*). Методом перевірки і уточнення установлюємо, що саме він найчастіше зустрічається в періодиці та документації ЄС, аніж відповідник *ЄЕЗ* (*Європейська економічна зона*), який зафіксований у словнику. Отже, переклад аббревіатури *EEA* (*European Economic Area*) здійснюємо відповідним скороченням – *ЄЕП* (*Європейський економічний простір*). До цього способу перекладу відносимо такі приклади: “*the UNs Framework Convention on Climate Change*” [1] – «*Рамкової конвенції ООН про кліматичні зміни*» [2]; “*SMEs (small to medium-sized enterprises)*” [1] – «*МСП (малі та середні підприємства)*» [2]. Таким чином, означений спосіб перекладу передбачає створення відповідника за тією ж моделлю, що і в мові оригіналу.

Наступний приклад ілюструє інший спосіб перекладу аббревіатури – переклад відповідною повною формою: “*the Trans-European Network for Energy (TEN-E) programme*” [1] – «*в рамках програми, пов’язаної з трансєвропейською мережею енергії*» [2]. Як відомо, такий спосіб використовують, коли в цільовій мові немає відповідного скорочення. Переклад аббревіатури *FAO* [1] (Food and agriculture organization of the United Nations) відповідною формою *ФАО* [2] (Організація з продовольства і сільського господарства) здійснено методом

транскодування. Зазначимо, що транскодування скорочень і абревіатур застосовують при перекладі назв міжнародних організацій, компаній, корпорацій чи об'єднань тощо.

Загальноживана лексика в дипломатичному дискурсі також може становити певні труднощі при відтворенні цільовою мовою. Особливо, коли слова наряду із загальноживаним значенням набувають спеціального, у даному випадку – юридичного значення: *“the opinion of the European Economic and Social Committee”* [1] – «висновок Європейського економічно-соціального комітету» [2]. У наведеному прикладі термін *“opinion”* окрім загальних значень «думка», «погляд» може вживатися в значенні «висновок фахівця» або «судове рішення» [9]. Це важливо пояснити студентам, бо перекладачу-початківцю при відтворенні такої лексики слід бути уважним, щоб не припуститися помилки.

Отже, індивідуальне завдання для студента як майбутнього перекладача в період проходження практики має носити комплексний характер, забезпечуючи можливість ефективного застосування набутих знань і навичок. Доцільним за такого підходу є переклад студентами проаналізованої Директиви, яка містить комплекс особливостей, властивих дипломатичному дискурсу. Вважаємо, що вміння розпізнати граматичні й лексичні явища у вихідному тексті, розв'язання спільно з викладачем виявлених труднощів шляхом визначення ефективного способу перекладу цільовою мовою, використання конкретних документів дипломатичного дискурсу є потужним навчальним ресурсом у підготовці майбутніх фахівців з перекладу до професійної діяльності.

Література:

1. EUR-Lex. Access to European Union law. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL>
2. Офіційний вісник Європейського Союзу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://saee.gov.ua/documents/dyrektyva_2009_28.pdf.

3. Борисенко І.І., Євтушенко Л.І., Дайнеко В.В. Англійська мова в міжнародних документах і дипломатичній кореспонденції.– К. : Логос, 1999.– 416 с
4. Зарума-Панських О.Р. Лексико-семантичні особливості текстів міжнародних організацій / О.Р. Зарума-Панських // Іноземна філологія. – 1990. – Вип.111 – С. 144-149
5. Калюжная В.В. Стилль англоязычных документов международных организаций. – К.: Наукова думка, 1982. – 121с.
6. Український юридичний термінологічний словник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.marazm.org.ua/document/termin/>
7. Legal Dictionary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/directive>
8. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця, Нова книга, 2004. – 576 с.
9. Lingvo Live. Online dictionary from ABBYY. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lingvolive.com/>

Анотація

**М. РУДІНА, О. ШВАНОВА. ПЕРЕКЛАД АНГЛОМОВНОГО
ВАРІАНТУ МІЖНАРОДНОГО ДОКУМЕНТУ “DIRECTIVE
2009/28/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE
COUNCIL OF 23 APRIL 2009 ON THE PROMOTION OF THE USE OF
ENERGY FROM RENEWABLE SOURCES” УКРАЇНСЬКОЮ
МОВОЮ ЯК НАВЧАЛЬНИЙ РЕСУРС ЛІТНЬОЇ ПРАКТИКИ
СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ**

У статті досліджено граматичні й лексичні аспекти ділового дискурсу на матеріалі англomовного варіанту міжнародного документу “Directive 2009/28/EC of the European parliament and of the council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources”. Основну увагу звернено на труднощі перекладу, з якими зіткнулися студенти, працюючи над відтворенням документу українською мовою під час фахової ознайомлювальної практики. Розглянуто граматичні трансформації, наявні в цільовому тексті, проаналізовано способи передачі аббревіатур, назв організацій та об’єднань у документі, відзначено, що використання документів ділового, зокрема дипломатичного, дискурсу є навчальним

ресурсом у підготовці майбутніх фахівців з перекладу до професійної діяльності.

Ключові слова: директива, переклад ділового дискурсу, фахова ознайомлювальна практика, граматичні трансформації, переклад аббревіатур.

Аннотация

М. РУДИНА, О. ШВАНОВА. ПЕРЕВОД АНГЛОЯЗЫЧНОГО ВАРИАНТА МЕЖДУНАРОДНОГО ДОКУМЕНТА “DIRECTIVE 2009/28/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL OF 23 APRIL 2009 ON THE PROMOTION OF THE USE OF ENERGY FROM RENEWABLE SOURCES” НА УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК, КАК УЧЕБНЫЙ РЕСУРС ЛЕТНЕЙ ПРАКТИКИ СТУДЕНТОВ-ПЕРЕВОДЧИКОВ

В статье исследованы грамматические и лексические аспекты делового дискурса на материале англоязычного варианта международного документа “Directive 2009/28/EC of the European parliament and of the council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources”. Основное внимание обращено на трудности, с которыми столкнулись студенты, воспроизводя документ на украинском языке во время профессиональной ознакомительной практики. Рассмотрены грамматические трансформации, применяемые в целевом тексте, проанализированы способы передачи аббревиатур, названий организаций и объединений в документе, отмечено, что использование документов делового, в частности дипломатического дискурса является учебным ресурсом подготовки будущих специалистов-переводчиков к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: директива, перевод делового дискурса, профессиональная ознакомительная практика, грамматические трансформации, перевод аббревиатур.

Summary

M. RUDINA, O. SHVANOVA. TRANSLATION OF ENGLISH VERSION OF THE INTERNATIONAL DOCUMENT “DIRECTIVE 2009/28/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL OF 23 APRIL 2009 ON THE PROMOTION OF THE USE OF ENERGY FROM RENEWABLE SOURCES” INTO UKRAINIAN AS AN EDUCATIONAL RESOURCE FOR STUDENTS-TRANSLATORS DURING SUMMER PRACTICE

The article deals with the grammatical and lexical peculiarities of the business discourse on the basis of English version of the international document “Directive 2009/28/EC of the European parliament and of the council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources”. The main attention is devoted to the difficulties that were facing students working on translation of the document into Ukrainian within specialist introduction

practice. Students had the opportunity to contrast, analyse and compare their own translations with the official Ukrainian version of the document that can be found on the web-site of the Official Journal of the European Union. The actuality of the business discourse choice for the translation for students is caused by the enlarged international relations of Ukraine with the European Union countries, the increased volumes of business documentation that needs translation and the necessity of the high-quality preparation of translators in this field. Through translation process some special features of the business discourse have been revealed, mainly a large number of complex subordinated clauses, a tendency to use passive voice rather than active, a great number of participial constructions and infinitive clauses, a frequent usage of gerund, “of+noun” constructions, repeated patterns of anaphora. As far as the lexical peculiarities are concerned the usage of special terminology, abbreviations, neologisms have been singled out. The emphasis on the mentioned special features is very important, because they have been the educational material during organization practice process. The grammatical transformations used to achieve adequacy of translation have been studied in details. The ways to render abbreviations, names of organizations, corporations and units are analysed thoroughly to help students to choose proper equivalents through their work on translation of the Directive.

Key words: directive, translation of business discourse, specialist introduction practice, grammatical transformations, translation of abbreviations.